

ELS TESTERS DE CERÀMICA IBÈRICA DE FONTSCALDES

Estudi del diari d'excavacions de Josep Colominas i noves aportacions

***M. Ester Fabra Salvat
Domènec Solé Folch***

Paraules clau: Fontscaldes, cultura ibèrica, tester, abocadors, ceràmica.

Resum: Els estudis moderns portats a terme sobre la producció ceràmica del jaciment de Fontscaldes des dels anys 80 obren nous camins a la reinterpretació d'unes produccions que, tradicionalment, s'havien associat a l'estructura fornàcia existent.

L'aparició de nous abocadors a la zona genera actualment noves perspectives en un jaciment que, malgrat que és un referent en els estudis sobre l'iberisme, presentava uns migrats resultats en estudis i investigacions arqueològiques.

Abstract: Modern studies carried out since the eighties about the pottery production site of Fontscaldes, are opening new doors to the reconsideration of the products that, by tradition, have been associated to the existing kiln structure.

The discovery of new dumps in the area, is generating new perspectives about this site, that showed poor results in archaeological studies and research.

Antecedents

L'any 1916, l'historiador local Fidel de Moragas localitzava el jaciment de Fontscaldes. Uns fragments ceràmics enviats a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) van cridar l'atenció de Josep Colominas i Roca i Agustí Duran i Sampere i quatre anys més tard (1920) es va iniciar una campanya d'excavació sistemàtica sota la tutela de l'IEC, que va donar com a resultat el descobriment d'una gran quantitat de ceràmiques llises i decorades, suposadament associades a l'estructura d'un forn identificat a la partida de la Coma, i un conjunt d'instal·lacions auxiliars destinades a la fabricació d'aquestes ceràmiques.

Del forn es conservava el *praefurnium*, la cambra de cocció formada per quatre arcs—un dels quals ja es trobava malmès—, l'espíral i, més o menys, les tres quartes parts del sòl de la cambra de cocció amb tres conductes entre arcades a cada costat de la fogaina que descarregava lateralment els gasos de combustió al laboratori.

Colominas va dibuixar el forn i alguns detalls constructius d'aquest, fet inestimable, ja que actualment ha desaparegut gran part de l'estructura descoberta. Igualment va deixar documentats i designats per lletres tots els testers i restes de construccions localitzats a la zona de la Coma, en plànols dibuixats a escala. (Fig. 1)

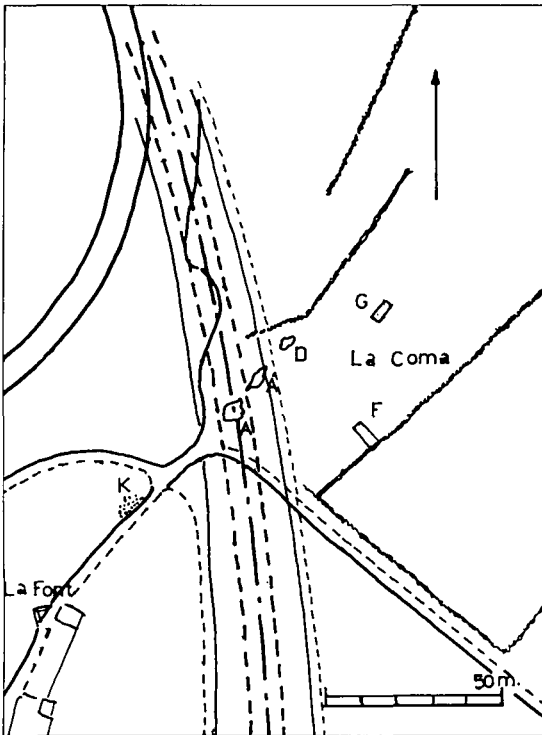

Fig. 1

Així mateix, Colominas va realitzar una prospecció sistemàtica de l'entorn i hi va identificar dos nous emplaçaments als terrenys coneguts com la Fonteta —a tres-cents metres de la Coma en direcció SE— i el Serral —pròxim a l'anterior i situat al peu d'una petita elevació—, dels quals també va deixar constància assenyalant les restes de construccions, testers i acumulacions de ceràmica. (Fig. 2)

La dispersió i amplitud del jaciment ja van fer pensar a Colominas en la possibilitat de no trobar-se davant d'un únic assentament i, per tant, de l'existència probable d'altres tallers/forns especialitzats en la producció ceràmica. Aquesta hipòtesi no va poder ser corroborada per manca de continuïtat en la intervenció però va ser debatuda durant dècades, malgrat que mai va despertar el suficient interès com per plantejar-se un estudi acurat que desmitifiqués la creença en un únic taller especialitzat en ceràmica de dimensions regulars.

Un resum dels resultats de l'excavació va ser publicat a l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* (1923) i, encara avui, constitueix un dels puntals on encara se sustenta l'estudi del forn de Fontscaldes.¹

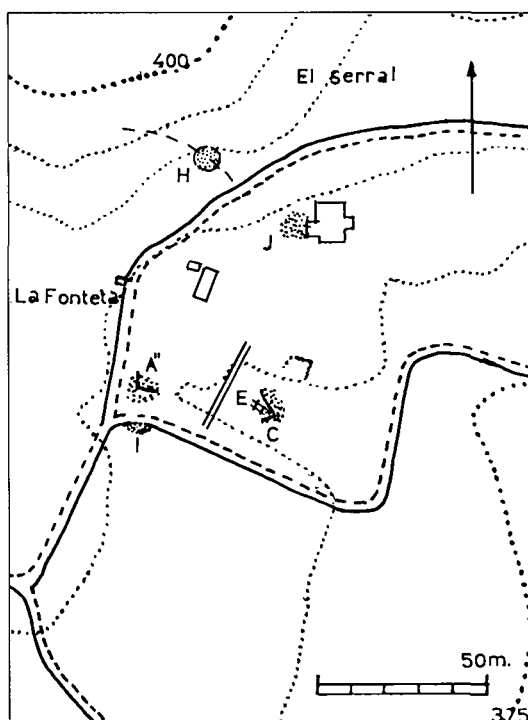

Fig. 2

¹ COLOMINAS, J.: "El forn ibèric de Fontscaldes. L'excavació i les troballes", a *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, IEC, Barcelona, 1923, pàg. 602-604.

Però a principis dels vuitanta, es va produir la troballa fortuïta de dos nous contingents de materials i testers. El primer (I) producte del seguiment puntual realitzat per la Comissió d'Arqueologia durant la instal·lació d'un conjunt de pals de conducció elèctrica que travessava la partida de la Fonteta. Un d'aquests va proporcionar un total de 1.309 fragments ceràmics. Està format per vasos identificats en les formes ja conegudes pels testers de la Coma i el Serral. El segon (J) va ser localitzat a la partida coneguda com el Serral durant la construcció dels fonaments d'una casa particular. La principal aportació d'aquest segon conjunt és l'associació de materials oxidats amb ceràmiques de color gris monocrom que van ser estudiats per A. Lafuente l'any 1989 en la seva tesi de llicenciatura.² (Fig. 2.)

L'any 1991, el projecte de la variant de l'N-240 al seu pas per Fontscaldes va fer necessària la prospecció arqueològica d'aquesta zona fruit de la qual es va descobrir un nou tester (K) de ceràmica ibèrica que fins aquell moment era desconegut. La denominació d'aquests nous testers I, J i K es va fer seguint la nomenclatura establerta per Colominas en les Actes de l'excavació de 1923.

L'estructura del tester és molt compacta. Situat per sobre el forn de la Coma, es troba a una distància de 60 m d'aquest en direcció oest. Presenta un front descobert d'uns 3 m de llarg i poc més de 0,6 m d'alçària, alineat amb els altres testers A, A' i D, localitzats per Colominas i ocupant probablement, com aquells, l'espai d'una antiga explotació d'argiles. Més endavant, tots aquests testers seran avaluats de forma aproximada.

L'especial interès arqueològic d'aquest tester recau en els materials que el farcién, els quals capgiren la idea molt establerta que qualifica el taller de Fontscaldes com un productor de ceràmica basta, de decoració repetitiva i d'execució matussera, dins d'un repertori de formes molt reduït.

Els materials que van poder ser recollits constitueixen un avanç o mostra d'un repertori de formes i decoracions selectes, que ens indiquen un grau elevat d'evolució artística del taller.³

Entre els materials recollits, van aparèixer nombrosos fragments de fang recuit fàcilment identificables per la seva pasta grollera i informe com porcions de graella o estructura de forn malmesos o amortitzats. Aquests materials es trobaven conjuntament amb abundants fragments de pedra calcària, utilitzats probablement per reduir el volum del tester.

² LAFUENTE REVUELTO, A.: "La estructura fornàcea de «La Coma» y la producción de cerámica ibérica en Fontscaldes". Tesi de llicenciatura de l'Estudi General de Lleida, 1989. [inèdita]

³ FABRA, M.E.; i altres: "Les arrels de Valls. Dels ibers als romans". Institut d'Estudis Vallencs, Valls, 2003.

Els testers coneguts

D'acord amb el diari d'excavacions del forn de la Coma, van aparèixer un conjunt d'acumulacions de ceràmica defectuosa, mal cuita i abonyegada en una sèrie de llocs bastant dispersos situats en cavitats, clots excavats i desnivells naturals.

Alguns d'aquests testers, designats com A, A', D i G per Colominas, corresponen a la zona de la Coma i van ser perfectament situats en la figura núm. 380 de l'informe que sobre la descoberta del forn es va publicar a l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*,⁴ tal com es pot veure a la fig. 1.

Aquests testers formen una alineació que corre paral·lela del proper marge i en un pla superior allunyat del forn.

Tot i que la documentació existent sobre la campanya d'excavacions de 1920 és molt reduïda, si s'analiza detingudament, resulta suficient per permetre fer uns càlculs valoratius sobre el volum de ceràmica recuperada en aquells moments.

El dibuixos dels testers a escala 1/200 van ser publicats a les actes de l'*Anuari de l'IEC*. (Fig. 3)

Les superfícies grafiades es poden avaluar de la següent forma:

- Tester A 5,45 m²
- Tester A' 3,95 m²
- Tester D 2,1 m²

En total els tres testers sumen una superfície d'11,50 m².

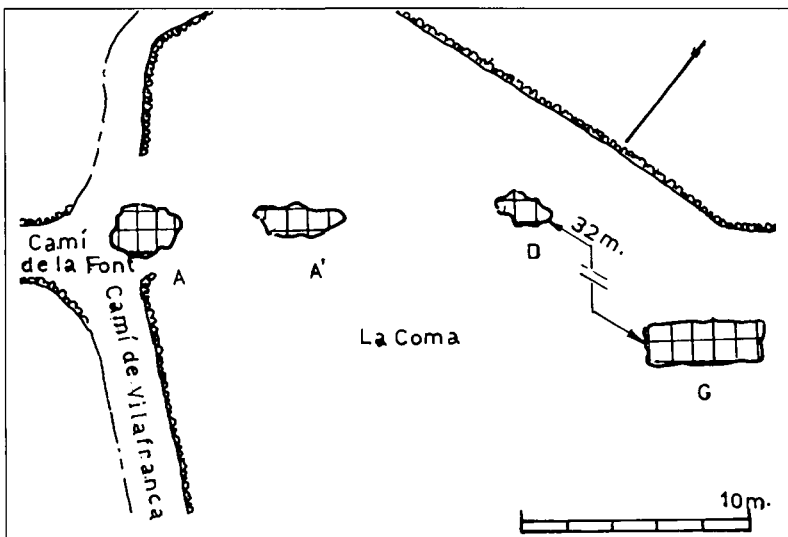

Fig. 3

⁴ COLOMINAS, J.: "El forn ibèric de Fontscaldes. L'excavació i les troballes", a *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*. IEC, Barcelona, 1923, pàg. 602-604.

Tenint en compte que els contorns dels abocadors són molt irregulars i que les parets d'aquests clots estarien inclinades, s'hauria d'aplicar un coeficient de reducció important que fixem en un 40% amb una superfície útil del 60%, que reduiria la seva capacitat a 6,90 m².

La profunditat d'aquests clots tampoc està específicament indicada, encara que per les dades dels altres testers es podria admetre la xifra prudent d'1,3 m.

Descartant els primers 30 cm superficials, obtindríem un volum d'excavació útil de 6,90 m³.

Si després de retirar pedres, terra i altres restes, estimem que convé encara un coeficient reductor del 30%, ens queda un volum efectiu de ceràmica apareguda als testers A, A' i D de 4,83 m³. (Fig. 3)

Pel que fa al tester G, Colominas el descriu d'aquesta manera:

A un pam de fondària, ja començà a aparèixer ceràmica en gran quantitat i als dos pams ja tot era terrissa, tan sols hi havia una petita quantitat de terra filtrada i dipositada per les aigües de pluja. Durant tres dies no férem res més que treure ceràmica d'aquell lloc, la qual, no hi havia necessitat d'excavar-la, sinó arrancar-la amb les mans i anar omplint cabassos [...] De les troballes d'aquest clot, es varen omplir cent deu caixes de grandària regular.

Aquest tester era aproximadament rectangular, de 5,52 m de llargària per 2,8 m d'amplària per 1,45 m de fondària. Tal i com ens diu el diari d'excavacions, per la gran quantitat de terrissa que presenta, no existeix gairebé cap minva en el volum, però si, malgrat això, descomptem, de forma prudencial, els primers 25 cm superficials i apliquem un coeficient corrector d'un 30% de minves, obtindrem un volum efectiu de ceràmica de 9,54 m³. Un volum impressionant de restes.

A les zones de la Fonteta i el Serral també va trobar Colominas altres abocadors que, malgrat la seva importància, no van quedar reflectits en la planimetria del jaciment però sí en el diari d'excavacions. Així ho descriu l'autor:

Sota mateix de la font (La Fonteta) hi ha una feixa plantada d'avellaners [...] Començarem a fer cates a diferents indrets i en llocs on hi havia escampadissa de terrissa al damunt, trobant a 1,2 m de fondària un angle de paret rompuda [...] En la part de dins s'hi recollí ceràmica tota ella ibèrica, feta a torn, llisa i pintada, sortint-hi algunes formes diferents a les trobades a La Coma.

Aquestes restes les identifiquem amb la sigla E.

En una altra cata en busca d'un forn (a uns 45 m de distància de la Fonteta, al mig de la parada de sota la font), va aparèixer una altra paret de 2,6 m (C). Al costat mateix hi ha un altre tros de paret de 1,5 m (E'). En tots els voltants de les parets, tant a la part de dins com a la de fora, hi recollírem una gran abundància de ceràmica ibèrica feta a torn, la major part pintada i pertanyent a vasets petits.

Així, doncs, i a la llum del que descriu Colominas, aquests testers se situarien al voltant de les parets E, E' i C, però no podem assenyalar res més sobre les dimensions que tindrien cadascun.

Quant al tester aparegut al Serral, la seva situació no queda del tot definida, ja que resulta difícil localitzar la feixa de terra que es va prospectar. Si bé les seves dimensions sí que estan ressenyades.

El diari d'excavacions ho descriu de la següent manera:

“Damunt mateix de La Fonteta, a una distància de 50 m hi ha un lloc més elevat, que s'anomena El Serral [...] Hi férem algunes proves que donaren com resultat la troballa d'un clot molt semblant al de La Coma (H). Sembla fet a posta, de forma arrodonida, mesurant 8 m de diàmetre i 1,30 m de fondària.” (Fig. 2)

Si tracem sobre un plànol amb corbes de nivell, un arc de circumferència de 50 m de radi, des de la Fonteta i en direcció al Serral, veurem que l'arc de cercle s'atansa a una zona del turó del bosc de Vives, on les corbes de nivell fan una inflexió, possiblement producte d'algun tipus d'explotació del terreny. En tractar-se del repeu del turó, no descartem una probable explotació argilosa i, per tant, podríem estimar que el tester H es trobaria en els seus contorns.

Les dimensions que ens proporciona el mateix Colominas, per tant, el volum teòric d'aquest abocador ens dóna la impressionant xifra de 65,3 m³. Descartarem però els primers 30 cm superficials, amb la qual cosa el volum es redueix a 50,24 m³. Aplicarem, així mateix, un coeficient reductor del 40% en concepte de minves, cosa que fa que ens quedi un volum efectiu de ceràmica de 30,14 m³.

Una quantitat extraordinària que, atenent el diari d'excavacions, només queda reflectida de forma parcial: “La quantitat de ceràmica recollida és quasi tan abundant com a [...] La Coma” —que, segons els nostres càlculs, seria de 9,54 m³.

Ens trobem, doncs, amb una gran incògnita. És que Colominas solament va excavar el 30% del tester del Serral? La frase del diari que diu “En El Serral hi ha molta més feina per fer [...]”, ens deixa una porta oberta per mantenir aquesta conjectura. Posteriorment, l'estudi d'Agustina Fort de 1958 hi afegeix una nova dada. En parlar dels materials diu: “Muchos de estos materiales se encuentran en el Museo Arqueológico de Barcelona aunque ninguno está reconstruido.” Si tenim en compte que el treball realitzat per A. Fort sobre la ceràmica de Fontscaldes es basa en una cinquantena de peces reconstruïdes procedents dels abocadors de la Coma, tenim doncs el testimoni de l'existència als magatzems del Museu Arqueològic de Catalunya d'una gran quantitat de materials identificats que en aquells moments encara estaven per estudiar. Actualment, s'han pogut identificar en aquest museu 30 capsos (20 x 25 x 35 cm) de material no reconstruït. Un reduïdíssim volum que arriba a molt menys d'1 m³.

De la suma dels abocadors de ceràmica de la Coma i el Serral, trobats a l'excavació de 1920, tenim que el volum total de materials extrets és 23,91 m³.

Segons la tradició local, les caixes utilitzades per al transport sembla que serien caixes de tabac de 20 x 40 x 70 cm, que, si les relacionem amb el volum abans expressat, ens donarien una xifra superior a les 250 caixes, de les quals més de 200 estan indirectament comptabilitzades pel mateix Colominas en els testers G i H en el seu diari d'excavacions.

Actualment, el material custodiat pel Museu Arqueològic de Catalunya d'aquesta excavació és molt minso si el comparem amb les nostres xifres, cosa que ens fa pensar que els periples i trasllats que ha estat objecte han fet que es perdés la retolació antiga i s'han extraviat.⁵

Els materials reconstruïts i estudiats d'aquesta excavació semblen correspondre exclusivament al gran tester G de la Coma. A la llum d'aquests materials, sembla que Fontscaldes és un centre productor amb un repertori de formes molt reduït i una decoració bastant matussera i de baixa qualitat.⁷ Aquest fet ara s'ha confirmat que no és cert.⁶

LA CERÀMICA

La consulta de les actes d'excavació ens ha proporcionat informacions concises, però certament aclaridores sobre la tipologia, ja que hi apareixen breus descripcions dels abocadors amb els seus continguts.

La Coma

Era un clot de 5,26 m de llarg per 1,8 m d'ample i 1,45 m de fondària [...] aprofitat per a escòria de les peces mal cuites i esguerrades d'un forn.

La ceràmica pintada en sa majoria pertany a vasos en forma de barret de copa i un tipus de palangana pintada de dins i de fora [...] La llisa molt variada, abundant-hi gerres de boca plana. [àmfores de la costa]

En els llocs marcats en el plànol general per A, A' i D, foren altres petits clots plens de terrissa però aquesta quasi tota pintada i pertanyent a vasets petits [...] a uns 12 m [...] s'hi recollí ceràmica igual a la dels clots A, A' i D i un capet d'oliva de coll molt allargat i de fang negrós. [figura antropomòrfica segons Balil]

La Fonteta

En la part de dins [restes construccions] s'hi recollí ceràmica tota ibèrica feta a torn, llisa i pintada sortint-hi algunes formes diferents a les trobades a La Coma.

Fent més cates i valls en busca d'un forn, sortí una altra paret [...] En tots els voltants de les parets tant a la part de dins com a fora, hi recollírem una gran quantitat de ceràmica [...] la majoria pintada i pertanyent a vasets petits.

La ceràmica també es veia que no havia servit mai, abundant-hi els vasos mal cuits i esguerrats.

⁵ FABRA, M.E.; BURGUETE, S.: "El forn de Fontscaldes. Imatges d'una indiferència col·lectiva", a *Cultura*, Valls, octubre 1988, pàg. 16-18.

⁶ SERRA RAFOLS, J.; COLOMINAS ROCA, J.: *Corpus Vasorum Anticorum*. Cap. III, pàg. 29-31 i pl. 22-27; cap. IV, pàg. 32-38 i pl. 28-40.

FORT I FORNÀS, A.: "Estudio tipológico de los materiales del horno ibérico de Fontscaldes". Tesi de llicenciatura de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 1958. [inèdita]

El Serral

[...] un clot de forma arrodonida medint 8 m de diàmetre i 1,30 m de fondària. La quantitat de ceràmica recollida és quasi tan abundant com [...] a la Coma, tota ibèrica i a torn però de formes més variades i tipus diferents dels de la Fonteta i La Coma. També abunden les peces mal acabades.

Sembla, doncs, que ja en aquells moments, es va apreciar una varietat tipològica més àmplia del que estudis posteriors van reflectir.

Detecció i situació de dos nous testers

A finals dels anys 80 van aparèixer a la zona de la Fonteta, durant la realització de diversos treballs d'infraestructura d'obres públiques i fonamentació d'habitatges, dos nous afloraments de ceràmica, que, seguint la nomenclatura emprada per Colominas, es van anomenar I i J.

L'abocament (I) es va conèixer per l'important dipòsit de materials que un col·laborador, Francesc Llagostera, va fer al Museu procedent de la recollida realitzada durant les obres de fonamentació d'una casa situada prop de la font de la Fonteta. Aquest lot es componia de 461 fragments de ceràmica de cuita oxidant de formes molt variades i de 1.065 fragments de cuita reduïda i de parets fines, les quals van ser estudiades per Lafuente.⁷

El total desconeixement de referències sobre l'existència a Fontscaldes de ceràmica grisa de parets fines va fer plantejar la hipòtesi que es podia tractar d'un dipòsit de comercialització. Les formes que es van distingir corresponen a bicònics, gerrets globulars de llavi exvasat amb peu i sense peu, tasses ansades i pàteres.

En la ceràmica oxidant apareguda, predominen les copes de peu baix i, en menor proporció, gerrets de parets fines, càlats i pàteres.

Malauradament, res podem dir sobre la forma i amplitud d'aquest abocament, ja que llavors la construcció de l'habitatge ja estava molt avançada i tot ja havia estat arrasat.

El segon aflorament (J) va ser detectat per un membre de la Comissió, Samuel Burguete, durant una visita rutinària a l'àrea protegida del jaciment. Es tractava d'un clot de reduïdes dimensions excavat mecànicament per tal de plantar un pal de conducció d'energia elèctrica.

- La ceràmica extreta és oxidada i molt fragmentada, probablement per l'acció mecànica. El seu estudi també el va portar a terme Lafuente; va identificar àmfors de la costa, grans gerres decantadores de broc baix, grans gerres globulars, grans gerres bitruncocòniques de doble vora, gerres bitruncocòniques de nanses oposades de llavi pla i gerres de nansa de cistella. I d'entre la ceràmica de dimensions més reduïdes, es van trobar formes com ara les pàteres, *oenochoes* i copes de peu baix.

⁷ LAFUENTE REVUELTO, A.: "La estructura fornàcea de La Coma i la producció de ceràmica ibèrica de Fontscaldes". Tesi de llicenciatura de l'Estudi General de Lleida, 1989. [inèdita]

El tester inèdit K

La construcció de la variant N-240 a l'altura de Fontscaldes iniciada el mes de novembre de 1991 va afectar sensiblement una part important del jaciment i, concretament, l'espai ocupat pels vells testers A, A', D i G.

Així mateix, l'excavació de la caixa de la variant de la carretera també va posar al descobert, en el tram de la Coma, materials ceràmics molt disseminats. Predominaren materials de ceràmica grisa de cuita reduïda, molt semblants als materials apareguts en l'esmentat tester I.

L'aparició accidental del nou tester (K) va permetre ampliar l'àmbit d'extensió i de protecció del jaciment cap a una zona nova i que, fins aquells moments, s'havia considerat estèril, ja que no ofereix materials en superfície.

Aquest nou tester es troba alineat amb els antics testers A, A' i D i, possiblement, ocupa els espais resultants de les explotacions d'argiles. Es troba situat sobre un gran desnivell i té una potència mínima d'uns 2,2 m d'alçària i una profunditat semblant.

La intervenció que es va realitzar va ser superficial i de neteja, ja que la caiguda del marge que l'amagava entorpia la circulació del camí veïnal que el voreja. Malgrat tot, en els dos dies que van durar els treballs es van recuperar fins a 0,8 m³ de ceràmica amb més de 20.000 fragments.

El marge de pedra, d'uns 2,2 m d'alçària, descansava sobre un sòcol de terra d'entre 1 m i 1,2 m d'alt, que en la zona del tester apareixia barrejada de ceràmica. Aquesta paret i aquest sòcol van ser parcialment arrabassats per les excavadores en eixamplar el camí i obrir un nou accés per facilitar els treballs de terraplenat del desviament. Després, el final del camí de la Font es va reomplir a fi de connectar-lo amb un nou accés obert i, amb aquesta acció, es va cobrir i preservar la part exterior de l'aflorament.

Probablement, en construir-se l'antic camí, ja es va tallar el tester i sembla del tot raonable que continuava poc o molt per sota del nivell d'aquest, adoptant una forma natural de con amb vèrtex al punt d'abocament i base al repeu del desnivell i trobem que sobrepassaria uns 2 m per sobre del nivell del camí i prop de 3 m per sobre la parada o feixa inferior. (Vegeu la fig. 4.)

La ceràmica extreta cobria una franja d'uns 60 cm d'alçària del tester per 3 m de llargària i, evidentment, pertanyia a les capes més exteriors del sector de con de l'abocament. Estimant que el tester pot tenir una altura màxima de 2,2 m des del punt inferior primitiu de l'abocament fins a la part superior d'aquest, és evident que la mostra recollida, ocupant els citats 60 cm d'alçària, equival al 28% de la seva alçària total. D'altra banda, el resultat del càlcul del volum d'aquesta capa completa d'uns 60 cm equivaldria al 61% del volum del tester i, per tant, també correspon a un 61% del temps de la seva formació.

Xifra que permet creure que una mostra suficientment important, extreta d'aquesta capa, pot arribar a donar una bona informació del contingut del tester en qüestió. Per a més informació, vegeu l'annex al final.

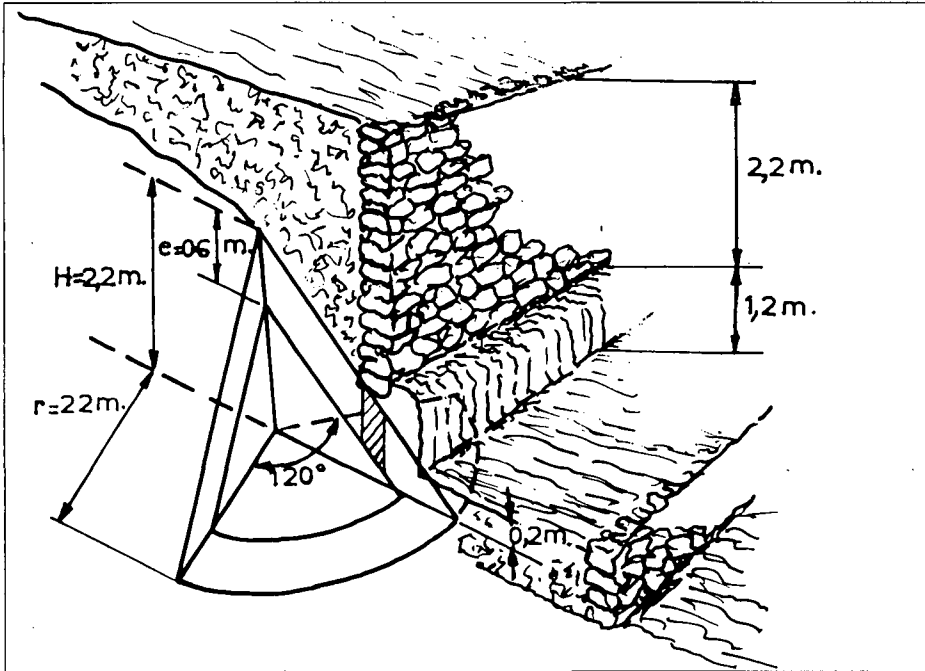

Fig. 4

Finalment, si comparem el volum estimat d'aquest tester de $3,7\text{ m}^3$ amb el volum estimat de deixalles conegut de $23,7\text{ m}^3$, podríem arribar a la conclusió que el temps de formació d'aquest abocament probablement estigui al voltant dels 10 anys i que la mostra trobada és força representativa de la producció d'aquest abocament.

La recerca de nous forns durant les excavacions de 1920 a través del diari d'excavacions

La recerca de nous forns va ser una constant durant les excavacions de 1920.⁸ Sembla com si el mateix Colominas no s'acabés de creure que els materials que havia recollit dels testers procedissin del forn que excavava. Així, immediatament després de la seva descoberta, Colominas es va interessar per un indret situat damunt dels testers A, A' i D, al peu del marge que aguantava la parada o feixa de damunt del forn i que avui es troba soterrat pel terraplè de l'actual desviament.

⁸ SOLÉ FOLCH, D.: "Interrogants sobre el taller ibèric de Fontscaldes", a *Quaderns de Vilaniu*, 29 (maig de 1996), Institut d'Estudis Vallencs, pàg. 109-128.

Es tractava d'una superfície “d'uns 20 m quadrats on la terra és completament negra, i s'hi nota una gran escampadissa de carbonissa. Fou explorat acuradament sense cap resultat”.

Al llarg de tots els passatges del diari d'excavacions, Colominas insisteix reiteradament que hi ha d'haver nous forns i investiga en diferents indrets de la zona sense resultats. En l'article publicat a l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* hi ha passatges ben significatius (la cursiva és nostra):

- “No [hi ha] cap dubte que aquest és el lloc d'on arrencaven les argiles per al forn de la Fonteta.”

- “És probable que, de continuar les investigacions a la Fonteta i al Serral, es notaria la presència d'altres forns.”

Al diari d'excavacions, també hi podem trobar diverses referències en el mateix sentit:

- “Fent un altre sondatge en busca d'un forn, sortí una altra paret [excavació de la Fonteta].”

- “Al Serral hi ha molta més feina per fer i no hi ha dubte que de fer-hi noves exploracions, es notaria la presència d'altres forns.”

La intuïció no li fallava a Josep Colominas, malgrat que no ho va poder demostrar en aquells moments. L'aparició de nous abocaments ha reobert un tema latent des d'aquells anys 20. Un tema no conclòs, ja que la zona de Fontscaldes segueix encara “relativament verge” arqueològicament parlant. Diferents produccions ceràmiques s'estenen en una àrea industrial de grans proporcions. La sort ens ha mostrat els seus abocadors, l'aparició de les estructures fornàcies que els nodreixen segurament també serà producte d'un atzar.

Annex

Representativitat d'una capa exterior del tester K

Per tal de definir la qüestió, partirem de la configuració del lloc i adaptarem una forma geomètrica, la més simple possible, per tal de simplificar els càlculs.

A la figura núm. 4 es pot estimar un desnivell actual de prop de 3,4 m des del nivell del camí fins al cap del marge de pedra que aguanta el reompliment i terraplenat de la parada superior.

Amb la finalitat de ser prudents s'estima que el desnivell primitiu no fos de més enllà de 2,2 m i que el talús que formaven les deixalles fos d'uns 45°.

Les dades de càlcul seran les següents:

Figura geomètrica	Sector de con
Alçària del sector de con	H = 2,2 m
Alçària de la capa exterior	e = 0,6 m
Longitud del radi de la base	r = 2,2 m
Amplitud de l'arc de la base del sector	a = 120°
Volum de la mostra recollida	m = 0,8 m ³

Proporció d'alçària afectada per la capa	$0,6 / 2,20 = 28\%$
Vol. total del sector de con	$120/360 \times 1/3 \times \pi \times 2,2^2 \times 2,2 = 3,7 \text{ m}^3$
Vol. sector de con no afectat	$120/360 \times 1/3 \times \pi \times 1,6^2 \times 1,6 = 1,43 \text{ m}^3$
Vol. capa exterior	$3,7 \text{ m}^3 - 1,43 \text{ m}^3 = 2,27 \text{ m}^3$
Proporció de volum afectat per la capa	$2,27 / 3,7 = 61\%$

Representativitat de la mostra de ceràmica recollida

Proporció entre el vol. de la mostra i vol. de la capa exterior $0,8 / 2,27 = 35\%$

Es tracta, doncs, d'una mostra copiosa i, per tant, prou representativa de la capa exterior de 0,6 m d'alçària escollida. No cal dir que a la vegada la capa exterior és també extrordinàriament representativa de mateix tester, ja que hem trobat que representa el 61% de la vida del tester.

Potser no cal tenir pressa a mirar de recuperar la resta de materials que queden al tester K, vist que podem considerar que la mostra de 0,8 m³ de ceràmica és prou representativa.